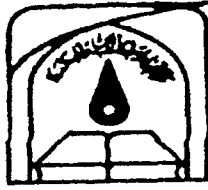

11/1/18

الله أكبر

151

3220

دانشگاه تربیت مدرس
دانشکده علوم انسانی

رساله دوره دکتری حقوق جزا و جرم‌شناسی

(مطالعه تطبیقی مرور زمان در حقوق کیفری اسلام، ایران، فرانسه و مصر)

۱۳۸۱ / ۵ / ۵

عادل ساریخانی

وزارت آموزش عالی و تحقیقات علمی
مجلس شورای اسلامی
جمهوری اسلامی ایران

استاد راهنما

دکتر جعفر کوشا

اساتید مشاور

دکتر محمد جعفر حبیب زاده

دکتر مصطفی محقق داماد

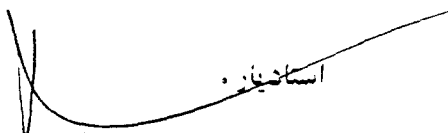

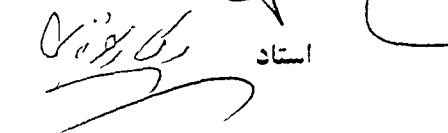
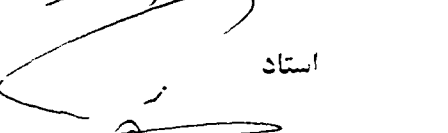
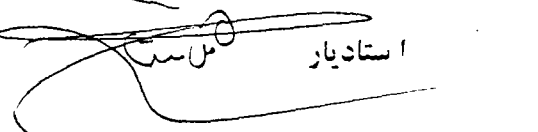
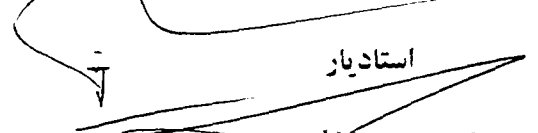
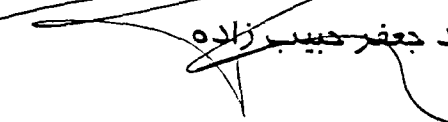
۴۲۲۴۹

بهار ۱۳۸۱

باسمه تعالی

تاییدیه اعضای هیئت داوران حاضر در جلسه دفاع از رساله دکتری

اعضای هیئت داوران نسخه نهائی رساله آقای عادل ساریخانی تحت عنوان
(مطالعه تطبیقی مرور زمان در حقوق کیفری اسلام، ایران، فرانسه و مصر)
را از نظر فرم و محتوی بررسی کرده و پذیرش آن را برای تکمیل درجه دکتری
پیشنهاد می کنند.

اعضای هیئت داوران	نام و نام خانوادگی	رتبه علمی	امضاء
۱- استاد راهنما	دکتر جعفر کوشا	استادیار	
۲- استاد مشاور	دکتر مصطفی محقق داماد	استاد	
۳- استاد مشاور	دکتر محمد جعفر حبیب زاده	دانشیار	
۴- استاد ناظر	دکتر محمود آخوندی	استاد	
۵- استاد ناظر	دکتر حسین میرپور	استاد	
۶- استاد ناظر	دکتر رجب گلدوست	استادیار	
۷- استاد ناظر	دکتر جلیل امیدی	استادیار	
۸- نماینده شورای تحصیلات تکمیلی	دکتر محمد جعفر حبیب زاده	دانشیار	

آئین نامه چاپ پایان نامه (رساله) های دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس

نظریه اینکه چاپ و انتشار پایان نامه (رساله) های تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس مبین بخشی از فعالیتهای علمی-پژوهشی دانشگاه است بنابراین به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه دانش آموختگان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می شوند:

ماده ۱: در صورت اقدام به چاپ پایان نامه (رساله) ی خود، مراتب راقبلا به طور کتبی به مرکز نشر دانشگاه اطلاع دهد.

ماده ۲: در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه) عبارت ذیل را چاپ کند:

«کتاب حاضر، حاصل رساله دکتری آقای عادل ساریخانی در رشته حقوق جزا و جرم شناسی که در سال ۱۳۸۱ در دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی جناب آقای دکتر جعفر کوشا و مشاوره جناب آقایان دکتر مصطفی محقق داماد و دکتر محمد جعفر حبیب زاده از آن دفاع شده است.»

ماده ۳: به منظور جبران بخشی از هزینه های نشریات دانشگاه تعداد یک درصد شمارگان کتاب (در صورت چاپ) را به مرکز نشر دانشگاه اهداء کند، دانشگاه می تواند مازاد نیاز خود را به نفع مرکز نشر در معرض فروش قرار دهد.

ماده ۴: در صورت عدم رعایت ماده ۳، ۵۰٪ بهای شمارگان چاپ شده را به عنوان خسارت به دانشگاه تربیت مدرس، تأدیه کند.

ماده ۵: دانشجو تعهد و قبول می کند در صورت خودداری از پرداخت بهای خسارت، دانشگاه می تواند خسارت مذکور را از طریق مراجع قضائی مطالبه و وصول کند؛ به علاوه به دانشگاه حق میدهد به منظور استیفای حقوق خود، از طریق دادگاه، معادل وجه مذکور در ماده ۴ را از محل توقیف کتابهای عرضه شده نگارنده برای فروش، تأمین کند.

ماده ۶: اینجانب عادل ساریخانی دانشجوی رشته حقوق جزا و جرم شناسی مقطع دکتری تعهد فوق و ضمانت اجرائی آن را قبول کرده، به آن ملتزم می شوم.

عادل ساریخانی

ع

تقدیم

به ارواح مطہر شہیدان و روح برادر شہیدم محمد کریم ساریخانی

تقدیر و تشکر

ادب علم آموزی اقتضا می کند از همه کسانی که حرفی به من آموخته اند، راه و شیوه دانش آموختن را فرا روی من نهاده اند و راهنمای صادقی در وادی علم و فضیلت بوده اند تشکر کنم به خصوص:

از استاد فرزانه ای که نه تنها از او حقوق آموختم که به وجه زیباتری درس اخلاق، راز او فرا گرفتم جناب آقای دکتر جعفر کوشا که دقت موشکافانه او در انجام بهتر این تحقیق بسیار موثر بوده است.

از حقوقدان فقیهی که حلاوت مذاکره علمی با او روحیه تحقیق و تالیف را در مشتاقان زنده می کند. جناب آقای دکتر مصطفی محقق داماد که نکته سنجی های او برای هر اندیشمندی راهنماست.

از حقوقدان محقق که تعهد و دقت های حقوقی وی برای دانشجویان حقوق غنیمتی است که باید مورد استفاده واقع شود. جناب آقای دکتر محمد جعفر حبیب زاده که در انجام این تحقیق از مشاورت های ایشان بهره فراوان برده ام.

باتشکر از همسر و فرزندان عزیزم که در راه تحصیلم زحمات فراوانی تحمل نموده اند.

چکیده رساله

پس از پیروزی انقلاب اسلامی در ایران و تغییر نظام در بعد سیاسی، تحول و تغییر در ابعاد قضائی و همسو سازی قوانین با مکتب حیات بخش اسلام، از اهداف انقلابیون و ملت ایران بود. که در اصل چهارم قانون اساسی منعکس شده است.

در همین راستا تغییرات زیادی در قوانین ایجاد شد ولی متأسفانه در قوانین کیفری بدون تبعیت از اصول شناخته شده، این تغییرات بوقوع پیوست و مرور زمان که در اکثر سیستمهای دآوری جهان پذیرفته شده است و در ایران نیز تا سال ۱۳۵۷ در کلیه جرائم به استناد مواد ۴۸ تا ۵۳ قانون مجازات عمومی اعمال می شد از نظام جزائی حذف گردید. لکن به تدریج با توجه به مشکلات اجرائی و قضائی در برخی از موارد بطور ناقص مورد تایید قرار گرفت. که در این باره می توان به مواد ۱۷۳ تا ۱۷۵ آ.د.ک. سال ۱۳۷۸ اشاره نمود. ولی با توجه به تغییرات فوق، برای یافتن مناسبترین راه حل در تصویب قوانین اقدامی اساسی صورت نپذیرفت. لذا برای خروج از وضعیت موجود، کشف و جستجوی بهترین اصول برای تدوین مقررات مربوط به مرور زمان کیفری شیوه مطالعه تطبیقی به عنوان مناسبترین راه حل ضروری به نظر می رسد بنا بر این موضوع این رساله بررسی تطبیقی مرور زمان کیفری قرارداد شده و نخست مفاهیم و مبانی و انواع مرور زمان تحلیل شد و اثر شگفت آور زمان و حرکت در تغییر پدیده ها از نظر فلاسفه تبیین و اثبات شد. و فلسفه پذیرش آن از نظر حقوقدانان و فلاسفه بررسی و ادله مخالفین مرور زمان بعد از تبیین مورد نقد قرار گرفت. و مرور زمان کیفری در نظام سابق ایران مطالعه و فوائد آن برای مدعی و مدعی علیه و جامعه روشن شد. در عین حال تغییرات و وضعیت کنونی مرور زمان پس از انقلاب اسلامی مورد بررسی واقع و کاستیهای آن تحلیل شد. در عین حال مرور زمان در مذاهب اسلامی مطالعه و نتایج آن با مرور زمان در نظامهای حقوقی فرانسه و مصر مقایسه گردید. از نتایج حاصله این اثر آن است که:

اولاً: حذف کلی قوانین مرور زمان به علت بر داشت نادرست از فهم اصول حاکم در فقه بوده است. زیرا آنچه از عموماً فقهی قابل استنباط است این است که مرور زمان با برخی از قواعد فقهی سازگار است.

ثانیاً: در فقه عامه مجازاتهای تعزیری و حکومتی (بازدارنده) بطور اجماعی مشمول مرور زمان می گردد. لکن در فقه شیعه این مساله عنوان صریحی ندارد اما با توجه به اصول حاکم در فقه امامیه می توان مرور زمان را در تعزیرات و مجازاتهای بازدارنده، بطور کامل پذیرفت.

ثالثاً: در جرائم مستوجب حق الناس با توجه به مبانی مرور زمان در حقوق عرفی به عنوان بناء عقلاء، و برخی قواعد و مبانی اسلامی مرور زمان قابل توجیه است و قبول آن به عنوان تاسیسی ضروری مورد قبول و تاکید است.

رابعاً: در جرائم مستوجب حدود الهی با توجه به ادله لفظی (آیات-روایات) مرور زمان قابل توجیه نیست. بلکه عموم و اطلاق ادله واستصحاب، دلالت بر عدم پذیرش مرور زمان دارند. لکن بر مبنای مصالح و منافع عمومی در این گونه جرائم نیز پس از گذشت زمان طولانی می توان مرور زمان را توجیه نمود.

با توجه به نتایج مذکور و... سعی شده است تا با استفاده از مطالعات انجام شده، اصول منطبق با اهداف شناخته شده برای تدوین مقرارت مربوط به مرور زمان یاد آوری شود و پیشنهادات لازم در بهبود نحوه قانونگذاری و اصلاح مقرارت مربوط به مرور زمان کیفری در نظام قضائی کشور عرضه شود.

کلید واژه ها: مرور زمان، اقدام تعقیبی، اقدام تحقیقی، مرور زمان مجازات

- ۳۲-۳-۱- مبانی فلسفی مرور زمان ----- ۳۲
- ۳۲-۱-۳-۱- زمان در آراء حکما ----- ۳۲
- ۳۵-۲-۳-۱- دلیل اثبات زمان ----- ۳۵
- ۳۶-۳-۳-۱- علت تغییر در موجودات مادی ----- ۳۶
- ۳۷-۴-۳-۱- مفهوم فلسفی حرکت ----- ۳۷
- ۳۹-۵-۳-۱- حرکت در جوهر ----- ۳۹
- ۴۲-۴-۱- مبانی مرور زمان از دیدگاه حقوق دانان ----- ۴۲
- ۴۲-۱-۴-۱- ادله قائلین به مرور زمان ----- ۴۲
- ۴۲-۱-۱-۴-۱- نظریه تارد ----- ۴۲
- ۴۳-۱-۱-۱-۴-۱- نقد نظریه ----- ۴۳
- ۴۵-۲-۱-۴-۱- نظریه از بین رفتن دلایل جرم ----- ۴۵
- ۴۶-۱-۲-۱-۴-۱- نقد نظریه ----- ۴۶
- ۴۷-۳-۱-۴-۱- نظریه ترس از مجازات ----- ۴۷
- ۴۷-۱-۳-۱-۴-۱- نقد نظریه ----- ۴۷
- ۴۸-۴-۱-۴-۱- نظریه چشم پوشی دادسرا ----- ۴۸
- ۴۹-۱-۴-۱-۴-۱- نقد نظریه ----- ۴۹
- ۴۹-۵-۱-۴-۱- نظریه اصلاح و درمان مجرم ----- ۴۹
- ۵۰-۱-۶-۱-۴-۱- نقد نظریه ----- ۵۰
- ۵۱-۶-۱-۴-۱- نظریه سقوط حق بر اثر مسامحه تشکیلات قضائی ----- ۵۱
- ۵۱-۷-۱-۴-۱- نظریه نسیان ----- ۵۱
- ۵۲-۱-۷-۱-۴-۱- نقد نظریه ----- ۵۲
- ۵۳-۸-۱-۴-۱- نظریه ایجاد حق مکتسب برای مجرم ----- ۵۳
- ۵۴-۹-۱-۴-۱- نظریه رعایت مصالح عمومی و اجتماعی ----- ۵۴
- ۶۰-۲-۴-۱- ادله مخالفین مرور زمان ----- ۶۰
- ۶۰-۱-۲-۴-۱- مبنای مخالفین مرور زمان در حقوق موضوعه ----- ۶۰
- ۶۳-۲-۲-۴-۱- مخالفین مرور زمان در فقه ----- ۶۳
- ۶۳-۱-۲-۲-۴-۱- مقتضای اطلاق ادله ----- ۶۳
- ۶۳-۲-۲-۲-۴-۱- تعطیلی حدود و گستاخی مجرمین ----- ۶۳
- ۶۴-۳-۲-۲-۴-۱- نقد ادله مذکور ----- ۶۴

کتابخانه تخصصی حقوق کیفری
تهران - خیابان ولیعصر - پلاک ۱۰۰

- ۶۸-۳-۴-۱- منافع مرورزمان
- ۶۸-۱-۳-۴-۱- منفعت مرورزمان برای مدعی
- ۶۹-۲-۳-۴-۱- مرورزمان برای مدعی علیه
- ۶۹-۳-۳-۴-۱- مرورزمان برای دولت

فصل دوم: مرور زمان در حقوق ایران، فرانسه و مصر

- ۷۱-۱-۲- مبنا و ماهیت مرور زمان کیفری
- ۷۱-۱-۱-۲- مبنای مرور زمان کیفری
- ۷۴-۲-۱-۲- ماهیت مرور زمان کیفری
- ۷۵-۲-۲- انواع مرور زمان
- ۷۵-۱-۲-۲- مرور زمان مدنی و کیفری
- ۷۵-۱-۱-۲-۲- مرور زمان مدنی
- ۷۶-۲-۱-۲-۲- انواع مرور زمان کیفری
- ۸۰-۲-۲-۲- مقایسه مرور زمان مدنی و کیفری
- ۸۱-۳-۲- مرور زمان شکایت
- ۸۵-۱-۳-۲- مرور زمان جرایم قابل گذشت در قوانین سابق
- ۸۸-۲-۳-۲- پس از انقلاب اسلامی
- ۹۳-۳-۳-۲- استثنائات مرور زمان شکایت
- ۹۶-۴-۳-۲- مدت و مبداء مرور زمان شکایت
- ۱۰۱-۵-۳-۲- مرور زمان در قانون صدور چک
- ۱۰۳-۱-۵-۳-۲- مرور زمان در چک و عده دار
- ۱۰۳-۴-۳-۲- و رز زمان در سقوط حق تجدیدنظر خواهی
- ۱۰۵-۴-۲- مرور زمان تعقیب
- ۱۰۵-۱-۴-۲- مرور زمان تعقیب در ایران
- ۱۰۶-۲-۴-۲- فرانسه
- ۱۰۷-۳-۴-۲- در مصر

- ۱۰۷-۴-۴-۲-حدود مرور زمان تعقیب
- ۱۰۷-۱-۴-۴-۲-درايران
- ۱۰۸-۲-۴-۴-۲-درفرانسه
- ۱۰۹-۳-۴-۴-۲-درمصر
- ۱۱۱-۵-۴-۲-مدت ومبداء مرور زمان تعقیب
- ۱۱۲-۱-۵-۴-۲-مدت مرور زمان تعقیب
- ۱۲۱-۲-۵-۴-۲-مبداء مرور زمان تعقیب
- ۱۲۳-۱-۲-۵-۴-۲-مبداء مرور زمان با توجه به رکن مادی جرم
- ۱۳۸-۵-۲-قطع وتعلیق مرور زمان تعقیب
- ۱۳۸-۱-۵-۲-مقایسه قطع وتعلیق مرور زمان
- ۱۳۹-۲-۵-۲-قطع مرور زمان تعقیب
- ۱۴۰-۱-۲-۵-۲-قطع مرور زمان خلاف درفرانسه
- ۱۴۱-۳-۵-۲-تعلیق مرور زمان تعقیب
- ۱۴۶-۴-۵-۲-اقدام تعقیبی وتحقیقی
- ۱۴۶-۱-۴-۵-۲-اقدام تعقیبی وتحقیقی درایران
- ۱۴۸-۲-۴-۵-۲-درفرانسه
- ۱۵۲-۳-۴-۵-۲-درمصر
- ۱۵۴-۱-۳-۴-۵-۲-اقدام اتهامی
- ۱۵۵-۲-۳-۴-۵-۲-اقدام محاکمه
- ۱۵۶-۳-۳-۴-۵-۲-اقدام استدلال
- ۱۵۷-۵-۵-۲-مقام صالح برای صدور دستور اقدام تعقیب
- ۱۶۰-۶-۵-۲-حدود قطع مرور زمان تعقیب
- ۱۶۵-۷-۵-۲-قابل فرجام بودن قرارشمول مرور زمان
- ۱۶۹-۸-۵-۲-اثر مرور زمان تعقیب
- ۱۷۱-۹-۵-۲-مرور زمان ضرروزیان ناشی از جرم
- ۱۷۶-۶-۲-مرور زمان صدور حکم
- ۱۷۶-۱-۶-۲-مدت مرور زمان صدور حکم

۱۷۷	-----	۷-۲	-----	مروزرمان مجازات
۱۷۷	-----	۱-۷-۲	-----	مروزرمان مجازات در ایران
۱۷۹	-----	۲-۷-۲	-----	درفرانسه
۱۸۱	-----	۳-۷-۲	-----	درمصر
۱۸۲	-----	۴-۷-۲	-----	مقایسه مروزرمان تعقیب و اجرای حکم
۱۸۳	-----	۵-۷-۲	-----	مبداء مروزرمان مجازات
۱۸۳	-----	۱-۵-۷-۲	-----	در ایران
۱۸۶	-----	۲-۵-۷-۲	-----	درفرانسه
۱۸۸	-----	۳-۵-۷-۲	-----	درمصر
۱۹۰	-----	۴-۵-۷-۲	-----	مبداء مروزرمان نسبت به شرکا و معاونین جرم
۱۹۱	-----	۶-۷-۲	-----	مروزرمان مجازاتهای اصلی، تکمیلی و تبعی
۱۹۱	-----	۱-۶-۷-۲	-----	اصلی
۱۹۲	-----	۲-۶-۷-۲	-----	تکمیلی
۱۹۲	-----	۳-۶-۷-۲	-----	تبعی
۱۹۴	-----	۸-۲	-----	مروزرمان در تخلفات قضائی و انتظامی
۱۹۴	-----	۱-۸-۲	-----	قبل از انقلاب
۱۹۵	-----	۲-۸-۲	-----	بعد از انقلاب
۱۹۸	-----	۹-۲	-----	مروزرمان احکام غیابی
۱۹۸	-----	۱-۹-۲	-----	مبداء مروزرمان احکام غیابی در مقررات سابق
۲۰۰	-----	۲-۹-۲	-----	بعد از انقلاب
۲۰۴	-----	۳-۹-۲	-----	درفرانسه
۲۰۵	-----	۴-۹-۲	-----	درمصر
۲۰۸	-----	۱۰-۲	-----	قطع مروزرمان مجازات
۲۰۸	-----	۱-۱۰-۲	-----	در ایران
۲۰۹	-----	۲-۱۰-۲	-----	درفرانسه
۲۱۰	-----	۳-۱۰-۲	-----	درمصر
۲۱۲	-----	۱۱-۲	-----	تعلیق مروزرمان مجازات
۲۱۲	-----	۱-۱۱-۲	-----	در ایران

کتابخانه تخصصی حقوق کیفری ایران
تهران - خیابان ولیعصر
تلفن: ۸۸۸۸۸۸۸۸

- ۲۱۴-----درفرانسه-----۲-۱۱-۲
- ۲۱۴-----درمصر-----۳-۱۱-۲
- ۲۱۵-----آثار مرورزمان مجازات-----۱۲-۲
- ۲۱۷-----۱۳- مرورزمان اقدامات تامینی-----۲
- ۲۱۸-----۱۴- مرورزمان وعطف بما سبق نشدن قوانین کیفری-----۲
- ۲۱۹-----۱-۱۴-۲- نظر مخالفین عطف بما سبق شدن قانون مرورزمان-----
- ۲۲۳-----۲-۱۴-۲- عطف بماسبق وقانون مرورزمان درفرانسه ومصر-----
- ۲۲۶-----۱۵-۲- بررسی تبصره ماده ۱۷۴ق.آ.د.ک.د.ع وانقلاب-----
- ۲۳۳-----۱-۱۵-۲- آثارآراء صادره ازمحاكم خارجي پس از انقلاب اسلامي درایران-----

فصل سوم مرورزمان در حقوق کیفری اسلام

- ۲۳۸-----۱-۳- سابقه تاریخی-----
- ۲۴۹-----۱-۱-۳- نظریه شورای نگهبان درباره مرورزمان-----
- ۲۵۳-----۱-۱-۱-۳- بررسی ونقد نظریه شورای نگهبان-----
- ۲۵۴-----۲-۱-۱-۳- آراء مشورتی درباره نظریه شورای نگهبان-----
- ۲۵۵-----۳-۱-۱-۳- نقد آراء مشورتی-----
- ۲۵۶-----۲-۳- ادله مرورزمان دراسلام-----
- ۲۵۷-----۱-۲-۳- روایات-----
- ۲۶۲-----۲-۲-۳- اعراض-----
- ۲۶۵-----۳-۲-۳- قاعده تخصیص عام وتقییدمطلق-----
- ۲۶۸-----۴-۲-۳- استحسان-----
- ۲۷۱-----۴-۲-۳- ارزیابی ادله حجیت استحسان-----
- ۲۷۴-----۲-۴-۲-۳- ادله منکرین استحسان-----
- ۲۷۶-----۵-۲-۳- مصالح مرسله-----
- ۲۷۸-----۱-۵-۲-۳- ادله منکرین مصالح مرسله-----
- ۲۷۹-----۲-۵-۲-۳- ادله طرفداران مصالح مرسله-----
- ۲۸۴-----۳-۳- مرورزمان در مجازاتهای اسلامي-----

- ۲۸۵----- ۱-۳-۳- مرورزمان در جرائم مستوجب حق الناس
- ۲۸۸----- ۲-۳-۳- مرورزمان در جرائم مستوجب حد
- ۲۸۹----- ۱-۲-۳-۳- ادله قائلین به مرورزمان در حدود
- ۲۹۳----- ۲-۲-۳-۳- نقد و بررسی ادله قائلین به مرورزمان در حدود
- ۲۹۵----- ۲-۲-۳-۳- ادله منکرین مرورزمان در حدود
- ۳۰۰----- ۳-۳-۳- مرورزمان در تعزیرات
- ۳۰۴----- ۴-۳-۳- مرورزمان در مجازاتهای بازدارنده

۳۱۲----- نتایج و پیشنهادات

۳۲۴----- فهرست منابع